

Capitolul I. Noțiuni introductive privind familia

Secțiunea 1. Caracterizarea generală a relațiilor de familie

§1. Considerații prealabile

1. Familia – comunitate socială de grup. Familia este un grup de persoane legate între ele prin căsătorie sau rudenie. Ea este formată din soți și copiii lor, părinții soților, precum și din alte persoane cu care se află în relații de rudenie^[1].

2. Noțiunea de familie. Definirea noțiunii de familie poate fi abordată sub trei aspecte, unul sociologic, altul juridic și altul moral-creștin.

Privită sub *aspect sociologic*, familia poate fi definită ca o formă specifică de comunitate umană, formată dintr-un grup de persoane unite prin căsătorie, filiație sau rudenie, care se caracterizează prin comunitate de viață, interese și întrajutorare^[2]. În cadrul relațiilor de familie, privită în sens sociologic, apar aspecte morale, fiziologice, psihologice și economice, care dau acestor relații un caracter de complexitate ce nu poate fi întâlnit la alte categorii de comunități sociale. De aceea, comunitatea socială familială are trăsături caracteristice distincte față de alte categorii de comunități umane.

[1] I.P. FILIPESCU, *Tratat de dreptul familiei*, Ed. All, București, 1996, p. 1; A. IONAȘCU, M. MUREȘAN, M.N. COSTIN, V. URSA, *Familia și rolul ei în societate*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1975, p. 5; M. COSTIN, M. MUREȘAN, V. URSA, *Dicționar de drept civil*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1980, p. 246; I. ALBU, *Dreptul familiei*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1975, p. 7; pentru o definiție mult mai amplă și actuală, a se vedea T. BODOAȘCĂ, A. DRĂGHICI, I. PUIE, *Dreptul familiei. Curs universitar*, Ed. Universul Juridic, București, 2012, p. 11.

[2] A. STĂNOIU, M. VOINEA, *Sociologia familiei*, T.U.B., 1983, p. 5 și urm. Dicționarul UNESCO înțelege prin familie „forma de comunitate umană întemeiată prin căsătorie, care unește pe soț și pe descendenții acestora prin relații strânse de ordin biologic, economic, psihologic și spiritual”.

Privită sub *aspect juridic*, familia desemnează grupul de persoane între care există drepturi și obligații ce izvorăsc din căsătorie, rudenie (inclusiv adopție), precum și din alte raporturi asimilate relațiilor de familie^[1].

În sens restrâns, familia ca nucleu social elementar, cuprinde soții și descendenții lor necăsătoriți.

În sens larg, din familie fac parte soții și copiii lor, părinții soților, precum și alte persoane cu care aceștia se află în relații de rudenie. Acest sens se desprinde din ansamblul dispozițiilor noului Cod civil^[2].

Privită sub *aspect moral-creștin*, familia este o instituție de origine divină stabilită de la Creație. Ea a fost constituită prin căsătorie, ale cărei principale caracteristici au fost unitatea și indisolubilitatea. Fiind instituită de Dumnezeu, familia are caracter sacru, acest caracter de sacralitate fiind pus în evidență prin caracteristicile: iubirea desăvârșită, comuniunea, unitatea și egalitatea membrilor acesteia^[3].

§2. Caracterele și funcțiile familiei

3. Caractere. Potrivit art. 48 din Constituția României și a art. 258 noul C. civ., familia se întemeiază pe: căsătoria liber consimțită între soți, pe egalitatea acestora, precum și pe dreptul și îndatorirea egală a părinților de a asigura creșterea și educarea copiilor lor, pe egalitatea în fața legii a copiilor din afara căsătoriei cu cei din căsătorie (art. 260 noul C. civ.), un regim special de protecție și de asistență în ceea ce privește realizarea drepturilor copiilor și tinerilor.

4. Funcțiile familiei. Familia îndeplinește următoarele funcții:

a) *Funcția demografică.* Având în vedere că familia este privită și ca o entitate biologică și social juridică, alcătuită fiind din două persoane de sex diferit – soții, uniți între ei prin căsătorie –, putem spune că ea îndeplinește o funcție de procreație, de perpetuare a speciei umane, fără de care societatea ar fi de neconceput^[4].

Funcția biologică a familiei poate fi influențată, într-o anumită măsură, de către societate, de politica ei privind natalitatea. Unele state

[1] I. ALBU, *Dreptul familiei*, p. 7; I.P. FILIPESCU, *op. cit.*, p. 2.

[2] I.P. FILIPESCU, *op. cit.*, p. 4.

[3] D. STĂNILOAIIE, *Teologia dogmatică ortodoxă*, vol. III, București, 1978, p. 180, citată în *Familia creștină azi*, Ed. Trinitas, Iași, 1995, p. 27.

[4] I. ALBU, *op. cit.*, p. 10.

promovează o politică de stimulare a natalității (țările nordice), iar altele de frânare a sporului populației (China, India etc.).

Sprrijinirea și stimularea creșterii natalității se realizează, în bună măsură, prin mijloace juridice și sociale.

b) *Funcția educativă*. Din toate timpurile, familia a avut un rol hotărâtor în educația copiilor. Educația în familie are ca scop formarea caracterului și personalității copilului^[1], pentru că ea dăruiește toate calitățile ereditare și asigură cel mai important mediu pentru educație. Copilul imită tot ce îl înconjoară, preluând comportamentul de la părinți, rude și vecini. Modelul pe care îl oferă părintele este foarte important.

Familia, în sânul căreia copiii găsesc dragostea adevărată, ambianța sufletească cea mai armonioasă, constituie cadrul cel mai favorabil pentru dezvoltarea lor fizică, morală și intelectuală. În sânul familiei, copiii își formează primele noțiuni despre oameni și lucruri. Părinții trebuie să dea primele îndrumări copiilor despre cum să se comporte în familie, în societate, ce atitudini trebuie să aibă față de semenii lor, să le cultive bunăvoința față de alții, înțelegerea trăirilor lor și acceptarea punctului de vedere al semenilor atunci când acesta este just. Atitudinea părinților față de copii trebuie să fie echilibrată, nici foarte severă, nici extrem de liberă. În familie se deprind disciplina și spiritul de inițiativă și se cultivă sentimentul demnității, iubirii, respectului și ajutorului, sentimentul sacrificiului și al dăruirii pentru semenii noștri^[2]. Educarea copilului în spiritul armoniei cu semenii săi îl va feri pe viitorul adult de multe situații conflictuale, asigurându-i astfel un climat psihic și moral propice dezvoltării unei personalități sociale armonioase. Formarea unei conștiințe sociale încă din copilărie, educarea pentru înțelegerea a ceea ce i se cuvine și ceea ce datorează celorlalți creează condițiile formării unui om integru, care se va putea bucura de prețuirea celorlalți în societate, știind să îi prețuiască și el la rândul lui pe semenii săi^[3].

Dispozițiile art. 487 noul C. civ. prevăd că părinții sunt datori să crească copilul, îngrijind de sănătatea și dezvoltarea lui fizică, psihică și intelectuală, de educația, învățătura și pregătirea profesională a acestuia, potrivit propriilor lor convingeri, însușirilor și nevoilor copilului. În spiritul dispozițiilor noului Cod civil, părinții au implicit și îndato-

^[1] I. ALBU, *Funcția educativă a familiei în lumina Codului familiei*, în S.U.B.B., *lurisprudentia*, 1965, p. 91-97; I. ALBU, *op. cit.*, p. 13.

^[2] D. STĂNILOAI, *op. cit.*, p. 29.

^[3] T. RUDICĂ, *Eu și ceilalți. De la poziția egocentristă la poziția altruistă*, Ed. Junimea, Iași, 1979, p. 10-11.

rirea ca prin felul lor de viață să fie un exemplu pozitiv pentru copiii lor, prin atitudinea față de muncă și societate să fie un exemplu pozitiv pentru copiii lor, un model de comportament în familie și societate. Nimic nu este mai dăunător pentru educația copiilor decât viciile, imoralitatea, brutalitatea, incorectitudinea sau alte purtări reprobabile ale unuia sau altuia dintre părinți^[1].

Dreptul are, printre altele, rolul de a preveni prin dispozițiile sale acele comportamente ale unora dintre părinți care contravin intereselor copilului, dezvoltării sănătății lui psihice, fizice și intelectuale. Astfel, statul edictează norme juridice prin care impune anumitor organe de stat să vegheze la asigurarea desfășurării corespunzătoare a procesului educativ în familie^[2].

c) *Funcția economică*. Importanța funcției economice a familiei diferă de la o societate la alta. În prezent, funcția economică a familiei își găsește expresia în libertatea alegerii regimului matrimonial de către soți (art. 312 noul C. civ.), în posibilitatea încheierii de către aceștia a unor convenții matrimoniale (art. 329-338 noul C. civ.), în modul de reglementare a locuinței familiei, în posibilitatea dezvoltării vieții economice a familiei prin aportarea de bunuri în societăți comerciale și, totodată, ca o expresie a funcției economice a familiei este și obligația legală de întreținere dintre membrii familiei, solidaritatea acestora în ajutorul acordat membrilor de familie aflați în nevoie din cauza incapacității de a munci ș.a.^[3]

Secțiunea a 2-a. Noțiunea și principiile generale ale dreptului familiei

§1. Definiția și obiectul dreptului familiei

5. Definiția dreptului familiei. Dreptul familiei reprezintă totalitatea normelor juridice care reglementează raporturile personale și patrimoniale ce izvorăsc din căsătorie, rudenie, adopție și din alte raporturi asimilate de lege, sub unele aspecte, raporturilor de familie.

^[1] A. IONAȘCU, M. MUREȘAN, M.N. COSTIN, V. URSA, *Familia...*, p. 9; T.R. POPESCU, *Dreptul familiei. Tratat*, vol. I, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1965, p. 29-47.

^[2] Legea nr. 272/2004 privind promovarea și protecția drepturilor copilului (M. Of. nr. 557 din 23 iunie 2004).

^[3] A. IONAȘCU, M. MUREȘAN, M.N. COSTIN, V. URSA, *Familia...*, p. 8.

Faptul că în prezent raporturile de familie sunt reglementate de Codul civil nu înseamnă diminuarea rolului ramurii dreptului familiei sau eliminarea ei, cu atât mai mult cu cât chiar noul Cod civil intitulază Cartea a II-a „Despre familie”. Acesta doar argumentează în plus caracterul civil al raporturilor de familie, pentru care multe dintre normele noului Cod civil vor constitui dreptul comun în materie.

Majoritatea normelor de dreptul familiei se găsesc în noul Cod civil, iar celelalte în diferite legi speciale^[1].

6. Obiectul dreptului familiei. Obiectul de reglementare al normelor dreptului familiei îl formează următoarele categorii de raporturi juridice:

a) *Raporturile de căsătorie.* Constituția României, în art. 48, și noul Cod civil, în art. 258 alin. (1), consacră principiul potrivit căruia familia are la bază căsătoria liber consimțită între soți. În scopul consolidării căsătoriei, normele dreptului familiei reglementează riguros problemele legate de încheierea, desfășurarea și desfacerea ei, precum și raporturile personale și patrimoniale dintre soți.

b) *Raporturile care rezultă din rudenie.* Prin rudenie se înțelege legătura dintre mai multe persoane care coboară unele din altele sau care, fără a coborî unele din altele, au un ascendent comun. În primul caz, rudenia este în linie directă, iar în cel de-al doilea caz, rudenia este în linie colaterală.

c) *Raporturile care rezultă din adopție.* Adopția este astăzi numai cu efectele depline ale unei filiații firești.

d) *Unele raporturi care sunt asimilate de lege, sub anumite aspecte, cu raporturile de familie.* Putem enumera în această categorie de raporturi ale dreptului familiei: relațiile care rezultă din luarea spre creștere și educare a unui copil fără să fie adoptat; raporturile dintre un soț și copiii celui alt soț; raporturile dintre foștii soți sau foștii adoptați și adoptatori; raporturile dintre un minor și moștenitorii unei persoane care i-a acordat întreținere fără obligație legală^[2].

Raporturile de familie iau atât aspecte personale nepatrimoniale, cât și aspecte patrimoniale.

Există unele raporturi care se nasc între membrii familiei, dar ele nu formează obiectul de reglementare al dreptului familiei, ci al altor ramuri de drept, de exemplu, raporturile succesoriale, care aparțin

^[1] Anterior erau prevăzute de Codul familiei - Legea nr. 4/1953 (B. Of. nr. 1 din 4 ianuarie 1954).

^[2] I.P. FILIPESCU, *op. cit.*, p. 7; T.R. POPESCU, *op. cit.*, p. 27.

ramurii dreptului succesoral^[1], raporturile care reglementează capacitatea civilă a membrilor familiei și raporturile de tutelă, care aparțin ramurii dreptului civil.

§2. Principiile generale ale dreptului familiei

7. Importanța principiilor. Cunoașterea principiilor generale ale dreptului familiei ne servește în practica dreptului la darea unor soluții juste în acele situații de fapt care sunt insuficient reglementate în lege, ori când legislația familiei este lacunară și atunci se impune completarea normelor de dreptul familiei cu legislația civilă.

Dreptul familiei se bazează pe următoarele principii:

8. Principiul ocrotirii căsătoriei și familiei. Articolul 258 alin. (2) și (3) noul C. civ. prevede că statul ocrotește căsătoria și familia. Ocrotirea căsătoriei și a familiei se realizează nu numai prin normele dreptului familiei, ci și prin alte norme juridice, prin măsuri economice și sociale. Rigurozitatea cu care sunt reglementate instituțiile juridice privind încheierea și desfacerea căsătoriei, principiile care guvernează raporturile personale și patrimoniale dintre soți sau dintre părinți și copii exprimă de fapt tocmai modul în care statul și dreptul asigură stabilitatea familiei^[2].

9. Principiul căsătoriei liber consimțite între soți. Acest principiu, consacrat atât în art. 258 și art. 271 noul C. civ., cât și în art. 48 din Constituție, nu poate fi înțeles decât în sensul că viitorii soți sunt liberi să decidă singuri încheierea căsătoriei, fără a putea fi constrânși din afară și numai dacă există acea puternică afecțiune și atracție care, cred ei, poate da temei unei căsătorii durabile^[3].

10. Principiul egalității în drepturi dintre bărbat și femeie. Deși noul Cod civil, în același art. 258, consacră expres egalitatea femeii cu bărbatul, atât în relațiile lor personale și patrimoniale, cât și în acelea care privesc raporturile lor cu copiii (art. 483), nu înseamnă că acest

^[1] În acest sens, exemplificăm cu raporturile succesoriale dintre membrii familiei (art. 963 și urm. noul C. civ.).

^[2] T.R. POPESCU, M. PASCU, *Căsătoria, familia și dreptul*, Ed. Științifică, București, 1963, p. 30-55.

^[3] Art. 16 alin. (2) din Declarația universală a drepturilor omului precizează: „încheierea căsătoriei se face prin consimțământul liber al viitorilor soți”.

principiu este specific numai dreptului familiei; el se aplică în toate domeniile vieții sociale. Precizăm că egalitatea dintre bărbat și femeie nu exclude însă dreptul femeilor la un regim de protecție, la fel cu al tinerilor, atunci când rațiuni sociale impun aceste măsuri^[1].

11. Principiul exercitării drepturilor și al îndeplinirii îndatoririlor părintești numai în interesul copiilor. Acest principiu, consacrat prin art. 483 noul C. civ., se aplică indiferent dacă copiii sunt din căsătorie, din afara căsătoriei sau sunt adoptați (art. 260 noul C. civ.). Modul cum se respectă acest principiu este controlat efectiv și îndrumat continuu de instanța de tutelă, indiferent dacă autoritatea părintească se realizează prin părinți, tutori ori alte persoane care îi ocrotesc pe copii în lipsa părinților (art. 151 noul C. civ.)^[2].

12. Principiul potrivit căruia soții sunt datori să își acorde unul altuia respect reciproc, fidelitate și sprijin moral și material. Acest principiu este consacrat art. 309 noul C. civ.

Ca o expresie a afecțiunii și prieteniei dintre membrii familiei, este firesc ca în caz de nevoie aceștia să fie primii de la care se așteaptă ajutorul necesar. Sprijinul material datorat rezultă și din dispozițiile legale care privesc obligația soților de a contribui în mod egal la menajul comun și la întreținerea copiilor în școli sau îndatoririle lor comune privind persoana și bunurile copiilor.

13. Principiul monogamiei. Acest principiu se desprinde din interdicția prevăzută de noul Cod civil în art. 273 de a se căsători bărbatul căsătorit sau femeia căsătorită. Monogamia este o consecință firească a dragostei, care este fundamentul căsătoriei, sentiment care, având un caracter exclusivist, înseamnă că exclude în același timp temeiul pentru o altă căsătorie^[3].

[1] TR. IONAȘCU, *Egalitatea condiției juridice a soților*, în L.P. nr. 10/1958, p. 105-106.

[2] A. IONAȘCU, M. MUREȘAN, M.N. COSTIN, V. URSA, *Filiația și ocrotirea minorilor*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1980, p. 11.

[3] SC. ȘERBĂNESCU, *Codul familiei comentat și adnotat*, Ed. Științifică, București, 1969, p. 21.

§3. Corelația dintre dreptul familiei și celelalte ramuri de drept

14. Interferențe cu alte ramuri de drept. Cadrul în care se desfășoară relațiile dintre membrii familiei are serioase interferențe cu alte ramuri de drept, dintre care în special trebuie remarcate dreptul civil, dreptul administrativ, dreptul constituțional, dreptul muncii, dreptul financiar, dreptul internațional privat, chiar dreptul penal și alte ramuri de drept. Delimitarea de aceste ramuri de drept se face, desigur, așa cum se știe, după criteriile metodei și obiectului de reglementare.

Normele cuprinse în aceste ramuri de drept, prin conținutul lor, ocrotesc căsătoria, o consolidează și o apără de orice acte îndreptate împotriva familiei.

Capitolul al II-lea. Încheierea căsătoriei

Secțiunea 1. Noțiunea și caracterele căsătoriei

§1. Noțiunea de căsătorie

15. Înțelesul termenului de căsătorie. Termenul de „căsătorie” are în dreptul nostru un dublu înțeles. El desemnează, în primul rând, *actul juridic* pe care îl încheie cei ce vor să se căsătorească. În al doilea rând, el desemnează și *situația juridică* – în principiu permanentă – a celor căsătoriți, situație care se naște ca efect al actului juridic odată încheiat^[1]. Dublul înțeles al termenului de căsătorie rezultă din analiza textului noului Cod civil; astfel, pentru a desemna înțelesul de act juridic, putem exemplifica cu: art. 259 alin. (1) – „căsătoria liber consimțită între soți”, art. 271 – „căsătoria se încheie între bărbat și femeie”, „căsătoria se celebrează de către ofițerul de stare civilă, la sediul primăriei” [art. 279 alin. (1)], iar pentru a desemna sensul de situație juridică a soților, putem cita: art. 311, care reglementează *numele purtat* de soți „în timpul căsătoriei”, sau art. 334, care dispune în legătură cu autentificarea convenției matrimoniale încheiate de soți „în timpul căsătoriei”, ori art. 414, care conferă soțului statutul de tată prezumtiv al copilului „născut sau conceput în timpul căsătoriei”.

Prin conceptul de *act juridic al căsătoriei* se înțelege un act juridic bilateral și solemn, prin care viitorii soți consimt, în mod public, să devină soți, calitate în care li se aplică de drept statutul legal de persoane căsătorite.

În ceea ce privește cel de-al doilea înțeles al termenului de căsătorie, și anume *situația juridică de căsătorie*, el mai este desemnat în limbajul juridic și cu terminologia de „legătură juridică dintre soți”, „stare juridică de căsătorie”^[2], „statut juridic” sau „statut legal al soților”, „uniune dintre soți”, „legătură conjugală”, „legătură matrimonială”

^[1] I. ALBU, *Dreptul familiei*, p. 34; I.P. FILIPESCU, *op. cit.*, p. 12; T.R. POPESCU, *op. cit.*, p. 83-84.

^[2] E. FLORIAN, *Dreptul familiei în reglementarea noului Cod civil*, ed. a 4-a, Ed. C.H. Beck, București, 2011, p. 73.

etc. Conceptul de *căsătorie* mai are și înțelesul de „instituție juridică”, adică de totalitate a normelor legale care reglementează căsătoria^[1].

Instituția căsătoriei cuprinde reglementări de sine stătătoare în cadrul noului Cod civil, dar ea se poate complini cu reglementări din alte ramuri de drept, cu care dreptul familiei are multe interferențe.

Instituția căsătoriei are cele mai strânse legături cu instituțiile fundamentale ale dreptului civil, ca: persoana fizică, actele de stare civilă, proprietatea, obligațiile, succesiunile ș.a., ceea ce se explică în primul rând prin faptul că dreptul familiei este cuprins în cadrul dreptului civil și apoi prin faptul că, la nevoie, când în normele Cărții a II-a „Despre familie” nu sunt suficiente reglementări, Codul civil îl va complini, constituind dreptul comun pentru dreptul familiei.

16. Definiția căsătoriei. Căsătoria este uniunea liber consimțită între un bărbat și o femeie, care se încheie potrivit dispozițiilor legale, cu scopul de a întemeia o familie^[2].

17. Natura juridică a căsătoriei. În literatura juridică clasică, căsătoria era considerată un fel de contract, deoarece, înainte de încheierea acesteia, între familiile viitorilor soți se încheia o convenție matrimonială ce reglementa atât raporturile patrimoniale dintre soți, cât și dintre aceștia și terți.

Căsătoria era urmarea înțelegerii patrimoniale prenuptiale între cele două familii, înțelegere consemnată în contractul de căsătorie.

Astăzi, căsătoria fiind eliberată de constrângerile patrimoniale anterioare, calificarea ei juridică drept contract este atenuată, existând multe deosebiri față de acesta^[3]. Astfel:

a) în timp ce într-un contract fiecare parte urmărește un scop diferit de al celeilalte, în căsătorie scopul este comun – întemeierea unei familii;

b) dacă în contract părțile pot, în anumite limite, să stabilească ele efectele patrimoniale ale contractului, în ceea ce privește efectele personale ale căsătoriei, acestea sunt stabilite imperativ de lege. Viitorii

[1] I. Albu, *Căsătoria în dreptul român*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1988, p. 18.

[2] T.R. POPESCU, *op. cit.*, p. 109; I.P. FILIPESCU, *op. cit.*, p. 14; E. FLORIAN, *Dreptul familiei*, Ed. Lumina Lex, București, 1997, p. 11.

[3] I. ALBU, *Dreptul familiei*, p. 50; TR. IONAȘCU, I. CHRISTIAN, M. ELIESCU, V. ECONOMU, Y. EMINESCU, M.I. EREMIJA, V. GEORGESCU, I. RUCĂREANU, *Căsătoria în dreptul R.P.R.*, Ed. Academiei, București, 1964, p. 18 și urm.; I.P. FILIPESCU, *op. cit.*, p. 14.

soți au libertatea doar de a hotărî dacă acceptă sau nu să se căsătorească pentru a li se aplica statutul legal de persoane căsătorite, stabilit de lege^[1];

c) în principiu, contractul este susceptibil de modalități, căsătoria este un act pur și simplu^[2];

d) contractul stabilit prin acordul părților (*mutuus consensus*) poate înceta, prin simetrie, tot prin acordul lor (*mutuus dissensus*), pe când căsătoria deși poate lua sfârșit și prin acordul soților, condițiile divorțului și formele lui sunt stabilite de lege.

În noul Cod civil, care a preluat reglementarea relațiilor de familie în Cartea a II-a, intitulată „Despre familie”, legiuitorul revine asupra libertății soților de a încheia convenții matrimoniale, numai că, spre deosebire de vechiul Cod civil de la 1864, care permitea doar convențiile prenuptiale, noul Cod permite schimbarea regimului matrimonial prin încheierea de convenții și în timpul căsătoriei.

Reglementarea astfel adoptată este de natură a pune într-o lumină nouă actul de căsătorie în contextul intereselor patrimoniale ale soților. Dar, atâta vreme cât se acordă o libertate totală soților cu privire la stabilirea statutului bunurilor lor, mergând până acolo încât pot să modifice regimul acestora și după încheierea căsătoriei, apreciem că actul de căsătorie își păstrează primordialitatea în raport cu convenția matrimonială. Deci, reinstituirea libertății convenției matrimoniale nu înseamnă, automat, după părerea noastră, și consfințirea priorității convenției matrimoniale față de actul de căsătorie, ci, dimpotrivă, convenția matrimonială rămâne un accesoriu al căsătoriei, și nu invers.

§2. Caracterele căsătoriei

18. Trăsăturile căsătoriei. Din textele noului Cod civil se pot desprinde principalele trăsături ale căsătoriei. Acestea sunt:

a) *Căsătoria este o uniune dintre bărbat și femeie* (art. 271).

b) *Căsătoria este liber consimțită*. Viitorii soți pot să hotărască singuri dacă se căsătoresc sau nu, fără vreun amestec al altor persoane (art. 258).

c) *Căsătoria este monogamă*. Nicio persoană nu poate fi căsătorită în același timp decât cu o singură persoană de sex opus. Legea pedepsește bigamia, consacrand astfel monogamia (art. 273).

[1] E. LUPAN, *Drept civil. Partea generală*, Ed. Argonaut, Cluj-Napoca, 1997, p. 154.

[2] *Idem*, p. 155.

d) *Căsătoria se încheie în formele cerute de lege.* Ea are deci un caracter solemn, se încheie în mod public în fața ofițerului de stare civilă, într-o zi dinaintea stabilită, prin participarea personală și obligatorie a viitorilor soți și în prezența a 2 martori.

e) *Căsătoria are un caracter civil.* Viitorii soți, când încheie actul căsătoriei, își exprimă personal consimțământul în fața ofițerului de stare civilă, în scopul de a produce efectele juridice care rezultă din căsătoria reglementată imperativ de lege. Potrivit dispozițiilor constituționale (art. 48) și art. 259 noul C. civ., soții pot celebra și religioasă căsătoria, dar numai după încheierea ei civilă. Celebrarea religioasă nu produce niciun efect juridic.

f) *Căsătoria se încheie pe viață.* Ea poate fi desfăcută numai în condițiile expres prevăzute de lege.

g) *Căsătoria se întemeiază pe deplina egalitate dintre bărbat și femeie.* Această egalitate se manifestă atât în raporturile dintre soți, cât și față de copii (art. 258). Ea există în toate domeniile vieții sociale.

h) *Căsătoria se încheie în scopul întemeierii unei familii.* Acesta este însă numai *scopul juridic* al căsătoriei, adică acela inserat în lege. Astfel, potrivit art. 259 alin. (2) noul C. civ., „bărbatul și femeia au dreptul de a se căsători în scopul de a întemeia o familie”.

Căsătoria are însă și un *scop social* în accepțiunea lui cea mai deplină, și anume întemeierea unei comunități de viață între soți, în vederea procreerii, creșterii, educării și pregătirii copiilor pentru viață.

În unele cazuri, scopul social al căsătoriei este limitat fie la întemeierea unei comunități de viață, ca în cazul persoanelor incapabile de a procrea, care cunosc această realitate la încheierea căsătoriei, fie pentru a legaliza în ultim moment (*in extremis vitae momentis*) o uniune de fapt preexistentă, situații admise în dreptul nostru^[1].

Din păcate, astăzi, când în întreaga lume valoarea morală a familiei constituite în mod juridic prin căsătorie devine o instituție tot mai perimată, în unele legislații chiar desacralizată prin permisiunea căsătoriilor între persoane de același sex, scopul social și demografic al căsătoriei își pierde tot mai mult din importanță. Cuplurile care ar putea forma familii temeinice pe care să se bazeze viitorul societății preferă să trăiască în concubinaj, ignorând cele mai de seamă valori morale. În acest context, comunitățile de viață ale cuplurilor se reduc la simple comuniuni fizice, lipsite de idealul nobil al continuității familiei și neamului. Cu atât mai îngrijorătoare este mentalitatea care pune

[1] A. IONAȘCU, M. MUREȘAN, M.N. COSTIN, V. URSA, *Familia...*, p. 21.

stăpânire pe tinerii de astăzi, care manifestă un total dispreț față de căsătorie, întreținând unii cu alții, fără nicio responsabilitate, relații care nici măcar la un concubinaj nu se stabilesc, ci se abandonează cu ușurință, trecând de la o persoană la alta. Este o suferință a societății actuale care pentru a fi vindecată s-ar impune o implicare mai mare a legiuitorului, care să stimuleze prin măsuri juridice încurajatoare încheierea căsătoriilor de către cuplurile ce trăiesc în concubinaj, precum și să asigure o protecție juridică sporită familiilor întemeiate pe căsătorie.

Secțiunea a 2-a. Condițiile de fond la căsătorie

§1. Noțiuni introductive

19. Condițiile de fond și impedimentele la căsătorie. Pentru a se putea încheia căsătoria, trebuie să fie îndeplinite următoarele *condiții de fond*: diferența de sex, vârsta legală pentru căsătorie, consimțământul la căsătorie, comunicarea reciprocă a stării sănătății viitorilor soți^[1].

Aceste condiții de fond se prezintă sub o formă pozitivă. Există însă și condiții de fond care se prezintă sub o formă negativă, ele fiind de fapt impedimente la căsătorie, adică împrejurări de fapt sau de drept a căror existență împiedică încheierea căsătoriei.

Condițiile de fond negative sau impedimentele la căsătorie sunt: existența unei căsătorii nedesfăcute a unuia dintre viitorii soți (ceea ce consacră implicit principiul monogamiei), rudenția, adopția, tutela, interdicția căsătoriei între persoane de același sex, alienația sau debilitatea mintală^[2]

§2. Condițiile de fond ale căsătoriei

20. Enunțare. a) *Diferența de sex.* Această condiție este expres prevăzută în art. 271 noul C. civ. (căsătoria se încheie între bărbat și femeie).

[1] I.P. FILIPESCU, *op. cit.*, p. 16; TR. IONAȘCU ș.a., *Căsătoria...*, p. 30.

[2] C. HAMANGIU, I. ROSETTI-BĂLĂNESCU, AL. BĂICOIANU, *Tratat de drept civil român*, vol. I, Ed. Națională, București, 1928, p. 428; I. ALBU, *Căsătoria...*, p. 38.

b) *Vârsta legală pentru căsătorie (vârsta matrimonială)*. Legea stabilește o vârstă minimă pentru încheierea căsătoriei atât pentru bărbat, cât și pentru femeie, din rațiuni de ordin^[1]:

– *biologic și eugenic* (viitorii soți trebuie să aibă aptitudinea fizică de a se căsători, adică să fie puberi ori apti pentru procreere);

– *psihic și moral* (viitorii soți trebuie să aibă aptitudinea morală de a încheia căsătoria, adică de a înțelege însemnătatea actului căsătoriei și a putea să își asume în mod conștient drepturile și obligațiile pe care aceasta o implică).

Pentru a putea asigura un consimțământ conștient liber și personal al viitorilor soți, legea a stabilit o vârstă minimă pentru căsătorie, de 18 ani împliniți (art. 272 noul C. civ.).

Pentru motive temeinice, minorul care a împlinit vârsta de 16 ani se poate căsători în temeiul unui aviz medical, cu încuviințarea părinților săi sau, după caz, a tutorelui și cu autorizarea instanței de tutelă în a cărei circumscripție minorul își are domiciliul. În cazul în care unul dintre părinți refuză să încuviințeze căsătoria, instanța de tutelă hotărăște și asupra acestei divergențe, având în vedere interesul superior al copilului.

Dacă unul dintre părinți este decedat sau se află în imposibilitate de a-și manifesta voința, încuviințarea celuilalt părinte este suficientă.

Dacă nu există nici părinți, nici tutore care să poată încuviința căsătoria, este necesară încuviințarea persoanei sau a autorității care a fost abilitată să exercite drepturile părintești.

Legea *nu* stabilește o vârstă maximă peste care căsătoria să nu poată fi încheiată. Sunt situații când căsătoria se încheie *in extremis vitae* (în pragul morții), pentru a legaliza, de regulă, situații de fapt pre-existente. Legea nu impune nici o anumită diferență de vârstă minimă sau maximă, astfel încât căsătoria se poate încheia oricare ar fi diferențele de vârstă între soți.

c) *Consimțământul la căsătorie*. Potrivit art. 271 noul C. civ., căsătoria se încheie prin consimțământul personal și liber exprimat al viitorilor soți.

Consimțământul este liber la căsătorie atunci când el nu este viciat de eroare, dol sau violență^[2].

[1] I.P. FILIPESCU, *op. cit.*, p. 18; I. ALBU, *Căsătoria...*, p. 40.

[2] C. HAMANGIU, I. ROSETTI-BĂLĂNESCU, AL. BĂICOIANU, *Tratat de drept civil român*, vol. I, Ed. All, București, 1996, p. 187; E. LUPAN, *op. cit.*, p. 168 și urm.; A. IONAȘCU, M. MUREȘAN, M.N. COSTIN, V. URSA, *Familia...*, p. 35.

Consimțământul se dă simultan, imediat unul după celălalt, personal și public în fața delegatului de stare civilă competent a oficiu celebritarea căsătoriei și în prezența a doi martori.

21. Dovada îndeplinirii condițiilor de fond la căsătorie. Primele două condiții – diferența de sex și vârsta matrimonială – se adeveresc prin certificatele de naștere în original sau copii legalizate care se atașează la declarația de căsătorie, precum și prin actele de identitate.

Exprimarea consimțământului personal la căsătorie se constată de către delegatul de stare civilă care oficiază căsătoria (art. 287 noul C. civ.).

22. Dovada căsătoriei. Încheierea căsătoriei va putea fi dovedită numai prin *certificatul de căsătorie*, eliberat pe baza actului întocmit în registrul actelor de stare civilă (art. 292 noul C. civ.).

§3. Impedimentele la căsătorie

23. Enunțare. Impedimentele la căsătorie sau piedicile legale la căsătorie constituie, cum am văzut, împrejurări de fapt și de drept care, dacă există, căsătoria nu mai poate fi încheiată^[1].

Inexistența acestor impedimente constituie acele condiții negative de fond la căsătorie, cum au mai fost numite în literatura juridică de unii autori, sau, de către alții, condiții privitoare la aptitudinea morală de a se uni prin căsătorie.

Toate impedimentele la căsătorie sunt expres prevăzute de noul Cod civil prin art. 273, art. 274, art. 275, art. 276 și art. 277.

Aceste impedimente sunt:

a) *bigamia* sau statutul de căsătorit al unuia dintre viitorii soți (art. 273)^[2].

b) *rudenía de sânge* în gradul oprit de lege, adică între rudele în linie dreaptă la infinit, iar între cele în linie colaterală până la gradul al IV-lea inclusiv [art. 274 alin. (1) și (2)]^[3];

c) *rudenía* rezultată din *adopție* [art. 274 alin. (3)], căsătoria fiind oprită între următoarele categorii de persoane:

[1] I.P. FILIPESCU, *op. cit.*, p. 23.

[2] C. HAMANGIU, I. ROSETTI-BĂLĂNESCU, AL. BĂICOIANU, *op. cit.*, p. 194; E. FLORIAN, *op. cit.*, p. 23; I. ALBU, *Dreptul familiei*, p. 68.

[3] A. IONAȘCU, M. MUREȘAN, M.N. COSTIN, V. URSA, *Familia...*, p. 43; TR. IONAȘCU, *op. cit.*, p. 82; T.R. POPESCU, *op. cit.*, p. 120.